

SKATTEUTGIFTER

Gustav Karreskog
Caspian Rehbinder
Isak Trygg Kupersmidt

Ung
Liberal

BÄTTRE SKATTER

Skattesystemet utgör grunden för välfärdsstaten. Rätt utformat kan det fungera för att uppmuntra bra beteende och avskräcka sådant som går ut över andra, samtidigt som det får in de resurser som krävs för till exempel vård, skola och omsorg. Intaget av skatter innebär även en stor belastning för samhällsekonomin, och felaktigt utformat kan det leda till att kväva företagande och andra produktiva verksamheter. Den här rapportserien syftar till att ge en introduktion till vad som är bra och dåliga skatter, hur det svenska skattesystemet fungerar, och vad som skulle kunna göras bättre.

Den första rapporten handlar om vad som är en bra skatt, vilka kvaliteter ett skattesystem borde ha och hur man kan förstå effekten skatter har på samhällets ekonomi. Den grundläggande insikten är att människor inte tycker om att bli av med sina surt förvärvade pengar, och kommer göra sitt bästa för att få behålla dem. I de följande rapporterna i serien Bättre skatter analyseras det svenska skattesystemet utifrån de principer som läggs fram här, och nya förslag förs fram.

Den andra rapporten handlar om inkomstskatter. Det finns många olika former av skatt på inkomster i Sverige. Skatt på inkomst av tjänst, skatt på inkomst av kapital och arbetsgivaravgifter. Rapporten går igenom hur de olika skatterna ser ut i dag, och vad dagens system har för brister.

Den tredje rapporten handlar om konsumtionsskatter. Den största delen handlar om den största konsumtionsskatten – momsen. Moms är en skatt som läggs på nästan alla varor, med olika skattesatser beroende på vilken vara det är. Andra konsumtionsskatter som berörs i rapporten är punktskatter av olika slag, på bland annat energi, alkohol och koldioxid.

Den fjärde rapporten handlar om skatteutgifter. Skatteutgifter är skatt som aldrig betalas in på grund av något av alla undantag som finns i skattelagstiftningen. Här ryms bland annat RUT och ROT, ränteavdraget, den differentierade momsen och de tunga industriernas undantag från koldioxidbeskattning.

Avslutningsvis sammanfattas slutsatserna från tidigare rapporter med ett förslag på hur ett effektivt, transparent och lättbegripligt skattesystem skulle kunna se ut.

Vi hoppas att rapporterna kan vara till nöje för politiskt intresserade som vill ha en introduktion till skattepolitik, och att de leder till både bättre skatter och bättre debatt om skatterna.

Gustav Karreskog
Isak Kupersmidt
Caspian Rehbinder

december 2014

INLEDNING

Skatteutgifter är undantag från normal beskattning som innebär ett lägre skatteuttag, till exempel olika avdrag. Skatteutgifter är alltså skatter som på grund av specialregler inte tas in. De har i praktiken samma effekt som utgifter i budgeten – den största skillnaden är hur de redovisas.

Skatteutgifterna är tillsammans en av de största offentliga utgifterna, på totalt 208 miljarder kronor. Det är fem gånger så mycket som försvaret, tio gånger så mycket som alla studiemedel som betalas ut, eller sjuttio gånger satsningarna på regional tillväxt.¹

Precis som alla subventioner på utgiftssidan inte är dåliga, så är förstås inte alla skatteutgifter dåliga. Däremot borde samma principer för redovisning och motivering av stöden gälla för både stöd på utgiftssidan som på intäktssidan. Detta är dock långt ifrån fallet i dag. Skatteutgifterna som de ser ut i dag följer inte de principer som utmärker ett bra skattesystem.²

Stöd på utgiftssidan (till exempel bidrag) och stöd på intäktssidan (till exempel avdrag) hanteras på väldigt olika sätt i formella dokument, lagar, budgetar och i samhällsdebatten i stort. Riksrevisionen har kritiserat att undantag från enhetlig beskattning i form av sänkt moms, särskilda avdrag och andra specialregler inte motiveras tillräckligt bra.³

Bara skatteutgifternas storlek i sig gör dem relevanta att lyfta som politisk fråga. Skatteutgifternas dåliga redovisning gör dessutom att de dryga tvåhundra miljarderna inte bara är en enorm mängd pengar – det är också pengar som hanteras utan någon vidare granskning.

ALLMÄNT OM SKATTEUTGIFTER

Benämningen "skatteutgift" kommer av att syftet med dem lika gärna hade kunnat uppnås genom stöd och bidrag på statsbudgetens utgiftssida (istället för särregler i skattesystemet), men också för att skatteutgifter har samma effekt på statens budget som vanliga utgifter.⁴

Skatteutgifter är i all väsentlighet en riktad subvention till olika branscher, beteenden eller andra företeelser som man av olika politiska skäl vill gynna. De beräknas genom att man utgår från en normalskattesats. Till exempel är den normala momsens 25 procent. Om en nedsättningen av momsens på vissa varor gör att staten får in sextio miljarder kronor mindre, har vi en skatteutgift på sextio miljarder. Skatteutgiften är alltså pengarna staten inte får in på grund av momsens nedsättningen (eller någon annan specifik specialregel).

1 Utgiftsområde 6, 15 respektive 19 i statsbudgeten. Se Regeringen (2014a), s. 4.

2 Se Vad är en bra skatt? i samma serie som denna rapport.

3 Riksrevisionen (2010).

4 Riksrevisionen (2007), s. 19.

En skatteutgift är en subvention på statens intäktssida, och har samma effekter som en subvention på utgiftssidan. Båda innebär att den som får subventionen blir rikare, och att statens finanser försvagas, antingen genom att utgifterna ökar eller att inkomsterna minskar. Här är det viktigt att skilja på skatteutgifter och breda skattesänkningar. En generell sänkning av till exempel inkomstskatten skulle inte påverka några relativpriser. Alla skulle gynnas likformigt. Eftersom det inte gynnar vissa på andras bekostnad kan det inte kallas en subvention. En sänkning av bolagsskatten för bara träindustrin skulle däremot bara gynna vissa företag, och det skulle göra att träindustrins kostnader sjönk jämfört med andra branscher. Det skulle alltså gynna vissa på andras bekostnad, och bör därför ses som en subvention.⁵ Både bidrag och avdrag och andra former av subventioner påverkar relativpriserna för en viss bransch. Jonas Vlachos, docent i nationalekonomi vid Stockholms universitet, konstaterar:

Ur detta perspektiv finns inga avgörande skillnader mellan differentierade momssatser, RUT-avdrag, fikabidrag och statstöd till jordbruksproduktion. [...] Det är i de flesta fall svårt att dra några tydliga skiljelinjer mellan bidrag och avdrag. Båda är subventioner och det är därför svårt att vara principiellt för avdrag och mot bidrag eller tvärtom. Snarare än att bedöma en åtgärd utifrån vilken etikett som klistrats på den måste den istället utvärderas på egna meriter.⁶

Att åtgärderna utvärderas på egna meriter är dock någonting som inte sker i praktiken. Riksrevisionen konstaterade redan 2007 att "regeringens redovisning av skatteutgifter inte uppfyller grundläggande krav på en transparent budgetredovisning".⁷ I uppföljande granskningar har de konstaterat att "den kritik Riksrevisionen tidigare har riktat mot regeringens redovisning av skatteutgifter [...] alltså kvarstår".⁸

Skatteutgifterna ska egentligen ingå i budgetramverket, och från och med 1996 måste de redovisas. Enligt en granskning av hur väl det sker är redovisningen dock dålig och oseriös. Jämför man nya skatteutgifter med nya vanliga utgifter granskas skatteutgifterna mycket sämre, trots att de har samma effekt både för statens budget och för samhället i stort. Det är problematiskt av flera skäl. Dels innebär särregler alltid problem i form av gränsdragningar, krångel, rent seeking och liknande.⁹

5 Vissa skulle invända att skattesänkningar inte kan vara subventioner. Det är en missuppfattning som oftast bygger på en sammanblandning av orden "subvention" och "bidrag". Bidrag är pengar som delas ut från staten, medan subventioner är statliga stöd som kan komma i många former.

6 Vlachos (2013).

7 Riksrevisionen (2007), s. 43.

8 Riksrevisionen (2010), s. 9.

9 I rapporten Vad är en bra skatt?, i samma serie som denna, finns en genomgång av varför enhetlighet är någonting eftersträvt och vilka andra värden som bör vara vägledande när man utformar en skatt. Begreppet rent seeking förklaras tydligare i rapporten Konsumtionsskatter, även den i samma serie.

Skatteutgifterna utgör totalt sett 208 miljarder kronor år 2014.¹⁰ Det motsvarar en fjärdedel av statens utgifter. Som jämförelse är ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, ekonomisk trygghet vid ålderdom och ekonomisk trygghet för familjer och barn – 216 miljarder kronor.¹¹ Om man skulle avskaffa alla skatteutgifter och istället ha normalbeskattning av allting skulle man alltså få ett reformutrymme på 208 miljarder kronor. Med det skulle man kunna halvera alla arbetsgivaravgifter, avskaffa landstingsskatten helt eller tredubbla statsstöden till kommuner – bara för att nämna några möjligheter. En så drastisk åtgärd vore kanske varken möjlig eller önskvärd att genomföra på kort sikt. Men det ger ändå en illustration av hur mycket pengar skatteutgifterna motsvarar – och därför hur stor vikt de borde ha samhällsdebatten.¹²

Ett stort problem med skatteutgifterna är att de inte överprövas på samma sätt som budgetutgifter. Riksrevisionen konstaterar:

Särregler och undantag i skattepolitiken innebär också ett mer specifikt problem. Dessa blir inte föremål för löpande prövning av riksdagen på samma sätt som de statliga budgetutgifter som fördelas via anslag. Det är också av denna anledning – för att ge riksdagen möjlighet att kontinuerligt pröva olika skatteutgifter – som regeringen lämnar den årliga redogörelsen. Redogörelsen ska synliggöra det intäktsbortfall som avvikelserna skapar. Det är dock oklart om redovisningen tjänar detta syfte eftersom skälen och motiven för särreglerna inte framgår tydligt i redovisningen, vilket påpekades i Riksrevisionens tidigare granskning.¹³

Det är alltså en typ av subventioner som är mer dold och överprövas mindre än subventioner på utgiftssidan. Bara det är skäl att i högre grad använda bidrag och offentliga utgifter om man vill subventionera olika verksamheter. ROT-avdraget beräknades kosta tre och en halv miljard om året när det infördes, men har sedan dess ökat till cirka fjorton miljarder kronor.¹⁴ Hade det rört sig om ett bidrag eller någon annan utgiftspost hade en sådan förändring debatterats häftigt. En reform som kostar fyra gånger så mycket som planerat skulle kritiseras kraftigt och förmodligen omarbetas. Någon sådan debatt har inte uppstått kring ROT.

Ett stor nackdel med ett skattesystem med många möjligheter till avdrag är att marginalsatserna, och därmed dödviktsförlusterna, blir mycket

10 Regeringen (2014b), s. 18.

11 Utgiftsområde 10, 11 och 12 i statsbudgeten.

12 Naturligtvis är betydelse för samhällsdebatten inte rakt proportionell mot mängden pengar. Äktenskapslagstiftningen är ingen utgift alls, men berör många människor. Barnbidragen är en långt större utgift, men välförankrad och okontroversiell i de flesta politiska läger. Däremot är ett dåligt system som berör tvåhundra miljarder viktigare att få upp på agendan än ett dåligt system som berör två miljarder.

13 Riksrevisionen (2010), s. 19.

14 Regeringens proposition 2006/07:94 sidan 54 samt Regeringens proposition 2008/09:178 sidan 54.

större än vad de behöver vara. Med stora möjligheter till avdrag minskar själva skattetrycket än person möter men inte marginalskatterna. Högre inkomster ökar inte möjligheterna att utnyttja exempelvis reseavdraget eller ränteavdraget. En målsättning bör vara att ha så låga och enhetliga skatter som möjligt med få möjligheter till avdrag i annat än specialfall.¹⁵

SKATTEUTGIFTER I DAG

Det här är inte någon samlad genomgång av alla skatteutgifter, men några tydliga exempel på hur de kan fungera, vad effekterna blir och hur systemet kan förbättras. Vi utgår här från finansdepartementets skrivelse *Skatteutgifter 2014*. Som tidigare konstaterats är denna skrivelse inte riktigt av den kvalitet man skulle önska. Det saknas genomgående analyser av skatteutgifternas kostnader samt motivering för dem. Det finns dock beräkningar av kostnaderna för de flesta skatteutgifter som vi använder oss av.

MOMS

Olika nedsättningar av den ordinarie momsatsen på 25 procent utgör den största delen av skatteutgifterna. Sammanlagt ligger dessa skatteutgifter på runt 60 miljarder kronor årligen. Nedsatta momsats är ett kostsamt och trubbigt sätt att påverka människors beteende eller gynna utsatta grupper. Om det är viss konsumtion man vill uppmuntra är det i många fall bättre med direkta subventioner och utsatta grupper gynnas mycket bättre av exempelvis höjda socialbidrag som de sedan själva kan bestämma vad de ska göra med. Mer utförliga esonemang kring moms och andra konsumtionsskatter finns att hitta i rapporten *Konsumtionsskatter* i samma serie som den här.

UNDANTAG FRÅN MILJÖSKATTER

Att klimatförändringarna är en av de viktigaste politiska utmaningarna håller de flesta med om. I princip alla åtgärder för att förbättra miljön handlar om att på något sätt minska utsläppen. Vilka utsläpp som ska minskas och hur man från politiskt håll ska se till att det händer är den brinnande frågan. I den politiska debatten är det vanligt att olika debattörer eller politiker själva hittar de utsläpp de tycker är onödiga eller mest omoraliska och riktar in sig på att begränsa just dem. Det kan handla om thailandsresor, bilresor, oljepannor för uppvärmning¹⁶ eller söndagsbiff. Det rimligaste svaret på den frågan borde dock vara – där det kostar minst att minska utsläppen.

En effektiv metod för att hitta de utsläpp som är billigast att dra ned på är miljöskatter. Miljöskatter och andra punktskatter läggs på skadligt beteende för att kompensera för den skada man orsakar andra. Om jag väljer att ta bilen istället för tunnelbanan till jobbet måste jag själv stå för en del av kostnaden – den extra kostnad som bil och bensin står för jämfört med ett årskort hos SL. Den samhällsekonomiska kostnaden för att åka bil är dock större än bara bensinkostnaden. När jag åker bil släpps det ut koldioxid som är skadlig för alla jordens sju miljarder människor. Av den skadan

15 Se vår tidigare rapport *Vad är en bra skatt? För en genomgång om vad som kännetecknar ett bra skattesystem.*

16 Även Åsa Romson har fått känna på den kritiken.

märker jag personligen bara en sju miljardersdel och kommer därför inte ta tillräcklig hänsyn till denna när jag tar beslutat att åka bil.¹⁷ För att kompensera för det kan man lägga en skatt på koldioxidutsläpp som motsvarar kostnaden för hela samhället. På så sätt kommer jag att tvingas ta hänsyn till hela kostnaden för mitt beteende när beslutet tas. Ingen behöver själv beräkna miljökostnaden för olika beslut, samhällskostnaden syns på prislappen, och ingen politiker behöver fundera på exakt vilka utsläpp som ska minskas, det sköter marknadsekonomin och individers självintresse.

Så långt verkar allt vara frid och fröjd. Vi har ett viktigt problem men vi har också en rimlig och effektiv politisk lösning. I Sverige har vi en koldioxidskatt på runt 24 miljarder kronor. Vi har även en energiskatt på 42 miljarder kronor som betalas på i princip all form av energiförbrukning. Det finns dock en mängd undantag från dessa skatter. Framförallt är det näringslivet som är undantagna från koldioxidbeskattningen. Industrin står för över fyrtio procent av alla utsläpp men bara tio procent av koldioxidskatterna. Hushållen däremot står för lite mindre än tjugo procent av utsläppen men nästan fyrtio procent av skatterna. Detta innebär att hushållen betalar åtta gånger så mycket skatt per ton utsläppt koldioxid som industrin.¹⁸

De sammanlagda undantagen från energiskatten och koldioxidskatten ligger på 32 miljarder. Enbart industrins frångående från energiskatten innebär en skatteutgift på 13 miljarder. Redan de här siffrorna är mycket stora, men man ska då komma ihåg att stora delar av industrin ingår i det europeiska systemet för utsläppsrätter och därför inte hanteras av det svenska systemet. Det europeiska systemet för utsläppsrätter får även det mycket kritik för att vara alldeles för generöst.¹⁹ En utförligare kritik och genomgång av det systemet ligger dock utanför denna rapports ramar.

Denna anmärkningsvärda orättvisa motiveras med så kallat koldioxidläckage. Man är orolig för att om skatterna på koldioxidutsläpp är högre i Sverige än i andra länder kommer företagen helt enkelt flytta på sig. Lösningen som har valts i Sverige är att till stor del befria tunga industrier från beskattning och istället upprätta olika former av åtgärdsprogram för energieffektivisering, vars resultat har varit väldigt begränsade.²⁰ Mycket större energieffektiviseringar och utsläppsminskningar skulle med all säkerhet genomföras om undantagen för miljöskatterna togs bort.

Argumenten kring koldioxidläckage förutsätter att koldioxidskatterna skulle stå för en stor del av företagets utgifter. Riksrevisionen konstaterar dock att så inte är fallet. Industri- och energibranschens utgifter för skatter på energi och koldioxid är bara dryga två miljarder medan det totala förädlingsvärdet är mer än femhundra miljarder. Att avskaffade undantag för industrin skulle få pappersmassaindustrin att flytta utomlands verkar ganska otroligt. Riksrevisionen konstaterar också att de undantag som

17 Den här problematiken är större än bara miljöfrågorna och är inom nationalekonomin känd som allmänningarnas tragedi.

18 Riksrevisionen (2012), s. 42.

19 Riksrevisionen (2013b), s. 12.

20 Riksrevisionen (2013a).

finns inte är särskilt välmotiverade eller välutredda. En samlad bedömning av avdragens syfte och effekter från regeringen saknas helt.²¹ I sedvanlig ordning verkar särintressen helt enkelt ha tillförsäkrat sig fördelar. Om oron för koldioxidläckage är berättigad vore en rimligare åtgärd att kräva in fulla koldioxidskatter men att sedan återföra dessa pengar till industrin i form av exempelvis generella skattesänkningar eller riktade subventioner. Om samma mängd pengar tillförs industrin igen skulle konkurrenskraften bevaras men incitamenten för utsläppsminskning vara intakta.

RÄNTEAVDRAGET

Ränteavdraget är rätten att kvitta kapitalutgifter (ränta) mot inkomster av tjänst eller näringsverksamhet. I Sverige sker det genom att 30 procent av en persons räntekostnader får dras av från hans skatt. För räntekostnader som överstiger hundratusen kronor får skatteavdrag på 21 procent av kostnaden göras.

Ränteavdraget brukar motiveras med att då ränteintäkter är skattepliktiga, så borde utgifter vara avdragsgilla. Självfallet bör ränteinkomster och ränteutgifter få kvittas mot varandra. Däremot är det orimligt att få nedsatt skatt på arbete bara för att man lånar pengar till konsumtion eller investeringar. Ränta är i grunden hyra av pengar, och kan ses som hyra på det som pengarna används till. En person som står inför valet att låna pengar till en lägenhet eller att hyra en lägenhet, får i dag det ena alternativet subventionerat bara baserat på vem som äger lägenheten. Att staten skulle betala 30 procent av personers hyra skulle däremot framstå som absurt.

Ett annat argument som ibland förs fram för ränteavdraget är att det gör det möjligt för nya personer att komma in på bostadsmarknaden, då priserna annars skulle vara för höga. Det är emellertid ett bakvänt resonemang, då ränteavdraget möjliggör för alla att låna mer, och på så sätt driver upp priserna.

På en bankmarknad med perfekt konkurrens skulle hela vinsten av ränteavdraget tillfalla låntagarna. Det är dock rimligare att tro att delar även tillfaller bankerna. Ränteavdraget kostar staten varje år cirka 32 miljarder, och är därmed ett väldigt kostsamt avdrag som går till högre vinster hos bankerna, samt uppmuntrar vanliga personer till större belåning. På så sätt driver det även upp priserna på bostadsmarknaden ytterligare. Ytterligare en egenskap hos ränteavdraget som bör ses som negativ är de fördelningsspolitiska effekterna. Då rikare personer oftare äger sin bostad är ränteavdraget en regel som i större utsträckning gynnar rikare människor.

På grund av sin utformning gör ränteavdraget personer med hög belåning extra utsatta vid kriser. Om räntan plötsligt skulle stiga skulle många personer få ränteutgifter över hundra tusen per år, och därmed får göra avdrag på mindre än 30 procent av kostnaden. En fördubblad ränta skulle alltså innebära mer än en fördubblad kostnad för hushållen. Ytterligare en effekt är att personer som plötsligt får lägre inkomst – till exempel för att de blir arbetslösa – drabbas. Då räntan dras av mot skatten innebär betalning mindre skatt, eller ingen alls, måste betala mer varje månad för sina rän-

tor. Det innebär att personer med lån blir mer utsatta vid arbetslöshet och sjukdom.

Sammanfattningsvis så är ränteavdraget dyrt, bidrar till mer lån och större risker, det har dåliga omfördelade egenskaper, och ökar människors utsatthet för kriser. Ett avskaffande över en natt skulle inte fungera då många personers ekonomi i dag hänger på avdraget, däremot borde det kunna fasas ut över tid.

ROT OCH RUT

När ROT- och RUT-avdragen infördes beräknades de kosta 3,5 respektive 1,3 miljarder kronor.²² I dag har kostnaden ökat till fjorton respektive tre miljarder kronor. Det här är ett tydligt exempel på hur skatteutgifter behandlas annorlunda än andra utgifter. Ett bidrag som rusat iväg till den fyrdubbla kostnaden jämfört med det vid införandet beräknade skulle möta stark kritik och tvingas omvärderas. Något sådant har i fallet med ROT och RUT inte skett – tvärtom har en ökad användning av RUT använts som ett argument för reformens effektivitet. Och medan RUT-avdraget kritiserats av många är ROT-avdraget i princip helt befriat från kritik.

Avdragen är snarlika till sin utformning: Hälften av arbetskostnaden får kvittas mot skatt vid tjänster i hemmet antingen i form av renovering och ombyggnation för ROT eller hushållsnära tjänster i stil med städning eller barnpassning i fallet RUT. Detta innebär i praktiken att staten står för halva kostnaden för dessa tjänster så länge den som köper tjänsten betalar tillräckligt mycket skatt. Det finns ett sammanlagt tak på 50 000 kronor om året för dessa två avdrag. Viktigt är att det endast är själva arbetskostnaden och inte exempelvis materialkostnader som får dras av. Framförallt när det gäller ROT-avdraget är det vanligt med fusk, då många företag väljer att sälja exempelvis en köksrenovering som paket där materialet säljs till underpris men arbetskostnaden säljs till överpris. På så sätt kan en större del av kostnaden dras av med ROT-avdraget.

Det finns tre huvudsakliga argument för dessa avdrag. Det första är rent arbetsmarknadspolitiskt. ROT-avdraget infördes under den pågående ekonomiska krisen 1993 för att få fart på arbetsmarknaden. Efter detta har ROT-avdraget kommit och gått i perioder. RUT-avdraget infördes 2007, delvis för att skapa jobb. Eftersom man ansåg att samma resonemang kunde tillämpas på ROT-avdraget så gjordes det permanent år 2008.

Det andra argumentet är att dessa branscher länge har haft problem med utbrett svartarbete. Genom att erbjuda höga avdragsmöjligheter minskar incitamenten till skattefusk och en stor mängd tidigare svarta arbeten kan förväntas bli vita. Värt att notera är dock att i och med att subventionen åter upp en väldigt stor del av skatteintäkterna så är omvandlingen inte alls av lika stort statsfinansiellt värde som om de blivit vita utan subventioner.

Det tredje argumentet är att tjänsterna, framför allt de som faller under

22 Regeringen (2007), s. 54 samt Regeringen (2009), s. 54.

RUT-avdraget, är väldigt elastiska. Att en tjänst eller vara är elastisk innebär att en prisförändring gör stor skillnad i efterfrågan. Eftersom det är lätt att själv städa sin bostad istället för att betala någon annan är den sortens tjänster mycket priskänsligare än vad exempelvis datorer är. Man kan därför argumentera för att dödviktsförlusterna är större här än i andra branscher och därför är det motiverat att sänka skatterna i just dessa branscher. Samma argument går dock inte att tillämpa på ROT-avdraget eftersom de flesta svenskar inte själva kan renovera kök eller dra om vattenledningar. Av den anledning räknar Konjunkturinstitutet med att de arbetsmarknadspolitiska effekterna av RUT-avdraget är relativt sett större.²³

Det finns få bra genomgångar av avdragen och dess effekter, men i en rapport från 2011 skriver Skatteverket att 60 procent av de som då använde RUT-tjänster svarar att skulle sluta och 8 procent skulle gå över till att köpa samma tjänst svart om RUT-avdraget avskaffades. Detta stödjer de argumenten som lagts fram tidigare, men frågan är huruvida effekterna är tillräckliga. Framförallt ROT-avdraget som dras med mer fusk och sämre arbetsmarknadspolitiska effekter kan med rätta ifrågasättas.

ANDRA SKATTEUTGIFTER

För att underlätta inträdet på arbetsmarknaden för unga har man infört en skatteutgift bestående av en halverad arbetsgivaravgift för alla under 26 år. Kostnaden för den skatteutgiften förväntas år 2014 ligga på ca 18 miljarder kronor. I en rapport från IFAU beräknas att kostnaden för varje nytt jobb ligger på mellan 1 och 1,6 miljoner kronor.²⁴ Det är ungefär fyra gånger så mycket som det i snitt kostar att anställa en person i den åldern. Mer kostnadseffektiva och mindre snedvridande arbetsmarknadsåtgärder bör finnas.

För att uppmuntra till pensionssparande är skatten på avkastning från pensionsmedel bara 15 procent jämfört med de vanliga kapitalinkomstskatten på 30 procent. Exakt hur stor den skatteutgiften är varierar kraftigt mellan åren då kapitalavkastningen skiljer sig mycket från år till år. Mellan fem och femton miljarder kronor årligen är en uppskattning. Vi ser ingen anledning till varför avkastning från kapital sak beskattas på olika sätt, vill man förbättra pensionärens situation är en höjning av den statliga pensionen en rimligare åtgärd. Om man sänker den generella inkomstskatten kommer även det påverka pensionärens inkomst positivt.

För att uppmuntra folk på landsbygden att även ta jobb som innebär en del resande finns *reseavdraget*, en möjlighet att dra av kostnaden för resa till och från jobbet under vissa förutsättningar. Den sammanlagda kostnaden för detta uppgår till 5 miljarder årligen. Så som reseavdraget är utformat uppmuntras bilresor till och från jobbet och nio av tio avdrag görs för just bilresor. Det är lätt och vanligt att fuska med reseavdraget och fusk med reseavdraget beräknas kosta ca 1,7 miljarder årligen. Reseavdraget når inte heller främst de som bor på landsbygden, utan de som gynnas mest är högavlönade män i utkanten av storstadsregionerna. De

23 Konjunkturinstitutet (2011), s. 104.

24 Egebark, Johan & Kaunitz, Niklas (2013), s. 1.

konstaterar också att i de regioner de undersökte, Mälardalen och Norrland, skulle utsläppen från arbetsresor minska med 16 procent om reseavdraget avskaffades.²⁵ Enligt WSP, som gjort analysen, är siffran försiktigt beräknad, och skulle i verkligheten troligtvis bli högre. Det finns alternativa utformningar av reseavdraget som skulle ha bättre effekter. Argumenten för att överhuvudtaget ha ett reseavdrag är dock ganska svaga, och det är svårt att motivera dess fortsatta existens.

Frånvaron av en ordentlig fastighetsskatt räknas i finansdepartementets skrivelse som en skatteutgift. Det kan vid en första anblick verka lite konstigt, men är egentligen väldigt rimligt. Att äga exempelvis en villa som är värd 5 miljoner innebär att man äger kapital för 5 miljoner kronor. Avkastningen på det kapitalet bör beskattas med 30 procent precis som all annan kapitalavkastning. I fallet med en villa så är den främsta avkastningen att man får bo där. Om man inte har någon fastighetsskatt så blir det då en skatteutgift. Sammanlagt ligger den här skatteutgiften på ca 16 miljarder årligen. Avskaffandet av fastighetsskatten var en reform som den absoluta majoriteten av sveriges nationalekonomer tyckte var en dum idé.²⁶ Delvis för att man inte vill ha snedvridande incitament att investera sitt kapital i fastigheter men främst för att fastighetsskatten inte påverkade beteendet så mycket och således gav upphov till väldigt små samhällsekonomiska förluster. Det är dock inte lika självklart att det skulle vara en bra idé att återinföra fastighetsskatten. I praktiken skulle det innebära att man vid ett tillfälle beskattade alla som äger en fastighet väldigt hårt, då priset på samtliga fastigheter skulle falla kraftigt i samband med ett sådant återinförande. Men på samma sätt som med ränteavdraget kan man tänka sig ett långsamt stegvis återinförande av skatten.

AVSLUTNING

Sammanfattningsvis kan konstateras att skatteutgifterna utgör en väldigt stor del av statens sammanlagda utgifter, men undgår mycket granskning och saknar i många fall nästan helt motivering eller utvärdering. Det gör dem svåröverblickade och svårutvärderade, vilket i sig är ett av de största problemen med skatteutgifterna.

Vi är övertygade om att samhället som helhet har mycket att tjäna på ett enkelt skattesystem med så små snedvridande effekter som möjligt. Många av skatteutgifterna bedömer vi som inte tillräckligt välmotiverade, och troligtvis skulle det leda till stora fördelar för samhället om de avskaffades till förmån för lägre skatter generellt.

KÄLLOR

Egebark, Johan & Kaunitz, Niklas (2013), *Sänkta arbetsgivaravgifter för unga*, IFAU 2013:26

25 WSP (2012).

26 Flodén (2008).

Konjunkturinstitutet (2011), »Långsiktiga effekter på arbetsmarknaden av ekonomisk-politiska reformer«, i *Konjunkturläget 2011*.

Flodén, Martin (2008), »Illusionen om den effektiva fastighetskatten«, *Ekonomisk Debatt*, 2008:3.

Regeringen (2007), *Skattelättnader för hushållstjänster, m.m.*, Prop. 2006/07:94

Regeringen (2009), *Skattereduktion för reparationer, underhåll samt om- och tillbyggnad av vissa bostäder*, Prop 2008/09:178

Regeringen (2014a), *Budgetpropositionen för 2014*, Prop. 2013/14:1

Regeringen (2014b), *Redovisning av skatteutgifter 2014*, Regeringens skrivelse 2013/14:98

Riksrevisionen (2007), *Regeringens beredning och redovisning av skatteutgifter*, RiR 2007:3

Riksrevisionen (2010), *Enhetlig beskattning?*, RiR 2010:11

Riksrevisionen (2012), *Klimatrelaterade skatter – vem betalar?*, RiR 2012:1

Riksrevisionen (2013a), *Energieffektivisering inom industrin – effekter av statens insatser*, RiR 2013:8

Riksrevisionen (2013b), *Klimat för pengarna? Granskningar inom klimatområdet 2009–2013*, RiR 2013:19

Svensson, Mattias & Maria Wetterstrand (2011), *Fiskesubventioner och andra bottennapp: nio sätt att förbättra miljön*, Timbro

Vlachos, Jonas (2013), *Avdrag, bidrag och subventioner*, Ekonomistas

WSP (2012), *Reseavdrag och slopad förmånsbeskattningen av kollektivtrafikbiljetter – Effektiva styrmedel som ger önskad effekt?*

t

OM FÖRFATTARNA

GUSTAV KARRESKOG är matematiker och nationalekonom. Han har en masterexamen i matematik, och läser just nu masterprogrammet i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm. Han undervisar just nu på Stockholms universitet och Handels, och försöker kombinera sina ekonomistudier med forskning i matematik. Gustav hatar skatteutgifter, men gillar för långa meningar med många kommatecken, eftersom idealet är att så mycket information som möjligt ska få plats i varje mening, allt annat vore slöseri på meningar.

ISAK KUPERSMIDT är självutnämnd expert, och kan, utöver att sin masterexamen i matematik, skryta med att förstå jobbskatteavdraget. Han läser just nu masterprogrammet i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm, och jobbar på Matematiska institutionen vid Stockholms universitet. Där lär han universitetets nationalekonomistudenter att räkna, och forskar om kvantgrafer.

CASPIAN REHBINDER är vice ordförande i Centerstudenter Stockholm och momsfanatiker. Utöver enhetlig moms gillar Caspian flugor, musik där folk bara skriker, statens offentliga utredningar, och Oxfordkomma. Han läser sista året på masterprogrammet i statsvetenskap på Stockholms universitet, och spår en ljus framtid för sig själv som liberal proffstyckare. På sikt hoppas han på att få flytta till en lägenhet med fler väggar att täcka med bokhyllor.

Ung
Liberal